

Duurzaamheid

in de onderwijspraktijk

Always better together

Universiteit
Antwerpen

| 2022-2023

Colofon

Redactie: Dr. Ann Coene

Eindredactie: Bianca Roseaux

Vormgeving: Ann Roelant

2022

Inhoudstafel

Inleiding	2
Casussen	
Duurzaam bouwen	4
Ecosystem based adaptation to global change	6
Duurzaamheid	8
Erfgoed: Klimaat en duurzaamheid	10
Summer school 'The Sustainable City: An Integrated Perspective'	12
Klimaatverandering	14
Community Service Learning	
Ongelijkheid en sociale uitsluiting: service learning trajectory	16
Debatten	
Debating development	18
Excursies	
Integrated Water Management: River 21	20
Ecologische geschiedenis	22
Gezonde leefomgeving – gezonde zorg	24
Hoorcollege	
Dierhygiëne en huisvesting	26
Leerlijn	
Duurzaam communiceren over duurzaam ondernemen	28
Praktijkopdrachten	
Duurzaam ontwerpen	30
Sustainability management	32
Practicum Recht, Leefmilieu en klimaat	34
Project	
I-week on Sustainability	36
Module Sustainable Development and Global Justice	38
Onderzoek	
Milieu en beleid	40
Global environment-development nexus	42
Slot	44

Duurzaamheid is een complex, soms wat moeilijk te vatten begrip en een dynamisch concept.

Inleiding

Duurzaamheid is één van de strategische beleidsthema's die de Universiteit Antwerpen in 2014 expliciteerde als belangrijke kerngedachten bij het onderwijs. UAntwerpen hanteert duurzaamheid in brede zin waarbij de 17 UN Sustainable Development Goals (SDG's) gegroepeerd worden in de 5 P's (people, planet, prosperity, partnership en peace), en zo ook het maatschappelijk verantwoord ondernemen bevatten.

De universiteitsbrede programma-evaluatie in 2019 peilde bij laatstejaarsstudenten bachelor en master naar ervaringen en perceptie omtrent het onderwijs en onderwijsbeleid. De resultaten tonen aan dat veel opleidingen oog hebben voor en werken aan het strategisch beleidsthema duurzaamheid. Ook de Beleidsverklaring (2021-24) van de Rector en zijn beleidsploeg geeft duurzaamheid een essentiële plaats in de verdere uitbouw van een universiteit die werkt aan een betere samenleving.

Duurzaamheid wordt aan onze universiteit voornamelijk bottom-up uitgewerkt, vertrekkend vanuit de praktijk van de faculteiten en zo resulterend in een instellingsbreed beleid. Deze brochure 'Duurzaamheid in onderwijs' bevat dan ook een aantal good practices van faculteiten over hoe duurzaamheid inhoudelijk aan bod kan komen in de curricula van de opleidingen. Centraal staat een selectie van praktijkvoorbeelden op het niveau van een opleidingsonderdeel. De gekozen good practices zijn exemplarisch en dus niet exhaustief, maar geven mooi aan hoe duurzaamheid een plaats kan krijgen. Uiteraard zijn er ook opleidingen aan onze universiteit die een eigen duurzaamheidsvisie hebben ontwikkeld en als rode draad hebben geïntegreerd in de leerinhouden; ook hiervan is een good practice meegenomen. Duurzaamheid is tot slot ook een thema waarbij interdisciplinariteit bij uitstek belangrijk is. Naast de facultaire voorbeelden, stellen we ook twee universiteitsbrede korfvakken voor, namelijk Duurzaamheid en een opleidingsonderdeel Klimaatverandering die faculteitsoverschrijdend worden aangeboden.

Duurzaamheid is een complex, soms wat moeilijk te vatten begrip en een dynamisch concept. Doorheen de tijd ontstonden diverse interpretaties, stromingen en visies rond duurzaamheid, elk met eigen denkkaders en modellen (Donut, SDG's, triple P, Genest model, 5P-model,...). Op het interuniversitair leerplatform '**Lesgeven voor en over duurzaamheid**' zijn voorbeelden opgenomen van deze denkkaders.

In de lespraktijk onderscheiden we twee manieren waarop duurzaamheid inhoudelijk kan worden vormgegeven: op een laagdrempelige manier door ‘les te geven over duurzaamheid’ enerzijds en meer geavanceerd door studenten te laten ‘leren voor duurzaamheid’ anderzijds.

Bij het lesgeven over duurzaamheid integreren docenten in hun lessen duurzaamheidsthema's, gelinkt aan de SDG's die de Verenigde naties vooropstelt (bv. klimaatverandering, duurzame technologieën enz.), of snijden ze inhoud rond duurzaamheid aan met linken naar het eigen vakgebied. Duurzame onderwerpen en inzichten uit het eigen vakgebied kunnen in de lespraktijk worden gekaderd vanuit één of meerdere duurzame denkkaders.

Bij het lesgeven voor duurzaamheid gebruiken docenten werk- en evaluatievormen die duurzaamheidscompetenties versterken bij de studenten. Duurzaamheidscompetenties stellen studenten in staat om steeds opnieuw en in wisselende contexten duurzaamheid vorm te geven. In de good practices verwijzen we onder “doelstellingen” soms naar de duurzaamheidscompetenties volgens het schema van Wiek et al (2011), later aangevuld door Rieckmann (2018) met de competentie ‘zelfbewustzijn’.

Duurzaamheidseducatie beoogt finaal dat studenten nieuwe kennis ontwikkelen en dat ze zelf op zoek gaan naar duurzame antwoorden op duurzaamheidsuitdagingen. De geselecteerde good practices maken duidelijk dat onze docenten werk maken van lespraktijken waarin complexe duurzaamheidsuitdagingen vanuit de lokale grootstedelijke context interdisciplinair worden geanalyseerd door studenten. Complexe duurzaamheidsuitdagingen blijken een ideaal uitgangspunt voor activerend, studentgecentreerd en competentiegericht leren. Dit komt tot uiting in de diverse onderwijsvormen die in de good practices gehanteerd worden en die ook aangewend worden om de inhoudstafel op te maken: case based learning, excursies, projecten, debatten, praktijkopdrachten, community service learning enz.

Duurzaam bouwen

*Faculteit Toegepaste Ingenieurswetenschappen
Master in de industriële wetenschappen: bouwkunde*

Doelstellingen

Studenten kunnen

- kwantitatieve analysemethoden, rekenmodellen, software... kritisch analyseren en zelfstandig toepassen voor de beoordeling van de milieuprestaties van een bouwproject of product (systeemdenken).
- de veelheid aan definities, concepten en analysemethoden die betrekking hebben op het concept duurzaam bouwen op een creatieve maar kritische manier toepassen bij het ontwikkelen van mogelijke strategieën om tot een meer circulaire en duurzame bouwpraktijk te komen (strategische competentie).
- in team mogelijke strategieën ontwikkelen voor een product, systeem, gebouw of wijk om een meer circulaire economie te realiseren. De deelaspecten (ecologisch, financieel en sociaal) worden berekend en geëvalueerd (anticipatorische en interpersoonlijke competentie).

Studenten ervaren het als een hele verrijking tot de constataatie te komen dat duurzaamheid niet noodzakelijk duur is.

Docent

You'll never save alone!

Watercapture of the Golden Generation Arena and surrounding buildings

TIPS

Studenten krijgen gastlezingen van bouwprofessionals die mee bijdragen aan de verduurzaming van de bouwwereld. Wat zijn hun ervaringen en hoe wordt “sustainability” in hun context geïnterpreteerd en toegepast?

De uitwerking van het project wordt voortdurend opgevolgd om de kwaliteit en diepgang van de projecten te waarborgen, tijdens één-op-één contactmomenten met de betrokken docenten en de tussentijdse evaluatiemomenten.

Het opleidingsonderdeel wordt in het kader van de **Golden Generation wedstrijd** georganiseerd, waarvan in 2020 een TI-project deze wedstrijd gewonnen heeft.

Inhoud

- De verschillende manieren waarop naar duurzaamheid gekeken kan worden (hoe deze interpretatie zo anders kan zijn, hoe hier risico is op greenwashing, etc.), worden besproken.
- Er wordt ook ingegaan op wat de achtergrond is van de duurzaamheidsproblematiek, hoe duurzaamheid kan worden getest (integraal, zoals een LEED of BREEAM in de bouwwereld en thematisch, zoals een LCA), wat een circulaire economie is en welke financiële verdienmodellen aan duurzaamheid gekoppeld kunnen worden.
- Parallel aan deze theorie en de gastlessen werken de studenten een casus uit die betrekking heeft op de bouwwereld en waarin het Tiple P-model wordt toegepast op basis van een SWOT en LCCA. Dit kan heel breed gaan, van kalkonthardingssystemen tot akoestische panelen uit afgedankte kleding.

Evaluatie

- Bij de groepsopdracht worden naast de schrijfvaardigheden, het samenwerken in groep en creativiteit in het aanpakken van de opdracht beoordeeld.
- Het project wordt voorgesteld tijdens een tussentijdse jury en tussentijdse feedbackmomenten worden voorzien.
- Het schriftelijk eindrapport verdedigen de studenten voor een eindjury.

Contact

Amaryllis Audenaert
Charlotte Verhaeghe

Ecosystem based adaptation to global change

Faculteit Wetenschappen

Master of Biology: Global Change Biology

Doelstellingen

Studenten kunnen

- beschrijven hoe verschillende soorten ecosystemen bijdragen aan risicobeperking m.b.t. klimaatverandering (systeemdenken).
- in een uitgebreide literatuurstudie stilstaan bij recente onderzoeksresultaten over op ecosystemen gebaseerde mitigatie- en aanpassingsopties aan global change.
- kunnen voorbeelden geven van real-life implementaties van op ecosystemen gebaseerde benaderingen om de gevolgen van wereldwijde klimaatverandering te verminderen (anticipatorische competentie).

TIP

Het seminariewerk wordt gestuurd aan de hand van een vragenlijst zodat de focus van de paper geheel gericht blijft op de rol van ecosystemen in global change.

Inhoud

- De impact van de wereldwijde klimaatverandering voor ecosystemen en voor de menselijke samenleving worden besproken (bv. zeespiegelstijging, toenemende frequentie en intensiteit van stormen, overstromingen, droogte, kusterosies) (s)
- De nadruk wordt gelegd op welke rol ecosystemen (bv. moerassen, duinen, koraalriffen, mangrovebossen) kunnen spelen voor het beperken van de wereldwijde klimaatverandering en de impact ervan.
- In hun seminariewerk analyseren de studenten per twee een bepaald type ecosysteem naar keuze. Enerzijds nemen ze onder de loep welke impact de klimaatverandering heeft op het gekozen ecosysteem. Anderzijds denken ze na over welke maatregelen kunnen genomen worden om het ecosysteem te behouden en herstellen.

Evaluatie

- In het kader van hun seminariewerk starten de studenten met een selectie van de meest relevante literatuur. Vervolgens schrijven ze een paper en maken ze een presentatie. Er worden verschillende feedbackmomenten voorzien in het proces dat leidt tot een eindversie.
- Discussies over de presentaties en de inhoud van de presentaties zelf worden mee geëvalueerd op het examen.

Vertrekkend van een mondiaal probleem leren studenten veel uit de samenwerking met internationale studenten uit de opleiding "Oceans and Lakes". Studenten uit tropische landen reiken mooie voorbeelden aan en helpen onze studenten om ecosystemen als bv. mangrovebossen en koraalriffen te analyseren.

Stijn Temmerman | Docent

Contact

Stijn Temmerman
Jan Staes

Korfvak Duurzaamheid

*Centrum Pieter Gillis
Bacheloropleidingen*

Doelstellingen

Studenten kunnen

- reflecteren en dialogeren over ‘wicked problems’ die gekenmerkt worden door complexiteit, onzekerheid en diverse waarden.
- een casus oplossingsgericht analyseren en kunnen omgaan met het bestaan van geen eenduidig antwoorden (systeemdenken).
- interacties analyseren tussen de verschillende Sustainable Development Goals (SDG's).
- kritisch nadenken over welke waarden en normen een impact hebben op een duurzame toekomst en welke handelingskeuzes studenten daarvoor kunnen maken (normatieve competentie).

Wat ik vooral interessant vond aan dit korfvak is dat je een brede kijk krijgt op de feiten en dat je mag samenwerken met anderen uit verschillende wetenschappelijke disciplines.

Student

Het interdisciplinaire groepswork was voor mij een zeer leerrijke ervaring. Het was zeer boeiend om vanuit de verschillende invalshoeken het probleem te bekijken met ‘specialisten in wording’ op elk terrein.

Student

TIPS

De docenten opteren bewust voor een combinatie van gastsprekers zodat studenten een brede kijk krijgen op duurzaamheid. Studenten gaan daarna zelf aan de slag met een bepaald topic.

Via Blackboard kunnen de studenten vrijblijvend een infomap met tips voor individuele verduurzaming (bv. Climate Team, GreenOffice, enz.) raadplegen.

Inhoud

- De structuur van de Sustainable Development Goals (SDG's) vormt het uitgangspunt van de thematische (gast)lessen waarin de nadruk ligt op de interacties tussen de verschillende aspecten van duurzaamheid (ecologisch, economisch, sociaal en governance).
- De docenten werken met casussen om de complexiteit van duurzaamheidsuitdagingen te illustreren en aan te tonen dat doelstellingen conflicterend kunnen zijn. Mogelijke thema's voor casussen zijn: fashion, energie, voeding, melk/vleesconsumptie, mobiliteit (bv. e-bikes), aquacultuur (zeevervisserij), ecotoerisme,...

Evaluatie

- De groepsindeling voor de gezamenlijke paper is zeer divers zodat ook de interdisciplinaire samenwerking mee wordt geëvalueerd.
- De interdisciplinaire groepspaper wordt uitgewerkt rond vier pijlers van duurzaamheid. Studenten analyseren in de case study een duurzaamheidsprobleem en zoeken naar win-wins op sociaal, economisch, ecologisch en politiek vlak.

Erfgoed: Klimaat en duurzaamheid

*Faculteit Ontwerpwetenschappen
Master in de erfgoedstudies*

Doelstellingen

Studenten kunnen

- kritisch reflecteren over de mogelijkheden van erfgoed voor het uitbouwen van een meer duurzame gemeenschap (anticipatorische competentie).
- kennis en inzicht verwerven in de ideeën en initiatieven die door wereldorganisaties als UNESCO worden uitgewerkt met betrekking tot de rol die erfgoed kan spelen bij het uitbouwen van een duurzame ontwikkelingspolitiek.
- principes omtrent duurzaamheid en energetische aspecten van onroerend erfgoed benoemen, toelichten en kritisch evalueren (systeemdenken).
- een overzicht geven van de duurzame ontwikkeling in erfgoed, en de specifieke focus verduidelijken en kritisch evalueren (systeemdenken).

Inhoud

- Diverse aspecten van duurzaamheid binnen hoofdzakelijk erfgoed worden behandeld met een link naar internationale conventies en de instellingen die zich hierover ontfermen, alsook andere internationale initiatieven.
- Studenten werken onder meer rond specifieke thema's binnen de Sustainable Development Goals, erfgoed en klimaatverandering (bedreigingen en de rol van erfgoed in klimaatactie), groenblauwe initiatieven, materiaalduurzaamheid, energetische efficiëntie en legislatieve doelstellingen, ...enz.
- Studenten werken multidisciplinair samen aan een zelfgekozen thema (bv. historische parken en tuinen in de stad, energieprestatie van musea, ...) waarin ze – gebruik makend van de Green Deal – de link tussen erfgoed en duurzaamheid onder de loep nemen.

Evaluatie

- Studenten presenteren aan elkaar het resultaat van hun multidisciplinair seminariewerk. Alle presentaties worden door de docent geëvalueerd op het examen.

Ik vond het interessant om te ontdekken hoe erfgoed (in de breedste zin van het woord) een rol kan spelen in duurzame ontwikkeling, zoals traditionele levenswijzen die beter de impact van klimaatsverandering kunnen opvangen of onroerend erfgoed als een reservoir van opgeslagen CO2. Een ander boeiend topic is het spanningsveld tussen het behoud van erfgoedwaarden en het behalen van energie targets.

Tessa De Marie | student

TIPS

De inter- en multidisciplinaire achtergrond van studenten (conservatie-restauratie, geschiedenis, interieurarchitectuur, architectuur, muziek enz.) wordt maximaal benut. De betrokkenheid tijdens het seminariewerk wordt verhoogd door input vanuit verschillende achtergronden.

Door studenten zelf een thema te laten kiezen, zien ze in dat er op heel veel domeinen kan worden gewerkt rond duurzaamheid binnen erfgoed.

Contact
Tim De Cock

Summer school The Sustainable City: An Integrated Perspective

Antwerp Summer University

Instituut voor Milieu en Duurzame Ontwikkeling (IMDO)

Doelstellingen

Studenten kunnen

- beoordelen hoe de introductie van technologie hedendaagse steden kan transformeren naar meer duurzaamheid (systeendenken).
- communiceren met elkaar en met gastsprekers over duurzame stedelijke ontwikkeling in een interdisciplinaire en internationale setting (interpersoonlijke competentie).

TIPS

Gebruikmakend van interactieve onderwijsactiviteiten en -tools bijv. padlets en virtuele excursies kan de on campus summer school ook, indien nodig, online plaatsvinden. Studenten maken een video met 3 fotochallenges in eigen stad. Daarbij nemen ze sterktes en zwaktes onder de loep rond regenwaterrecuperatie, hernieuwbare energie, blauwgroene netwerken.... De excursies leverden inspiratie op voor de groepspresentatie waarin studenten hun visie moeten geven over de duurzame stad. In de reflectieopdracht duiden studenten of een globale oplossing mogelijk is of regionaal diversifiëren noodzakelijk blijkt.

I liked the integration of topics and field examples most. The faculty, chairs and presenters made me feel welcome!

Student

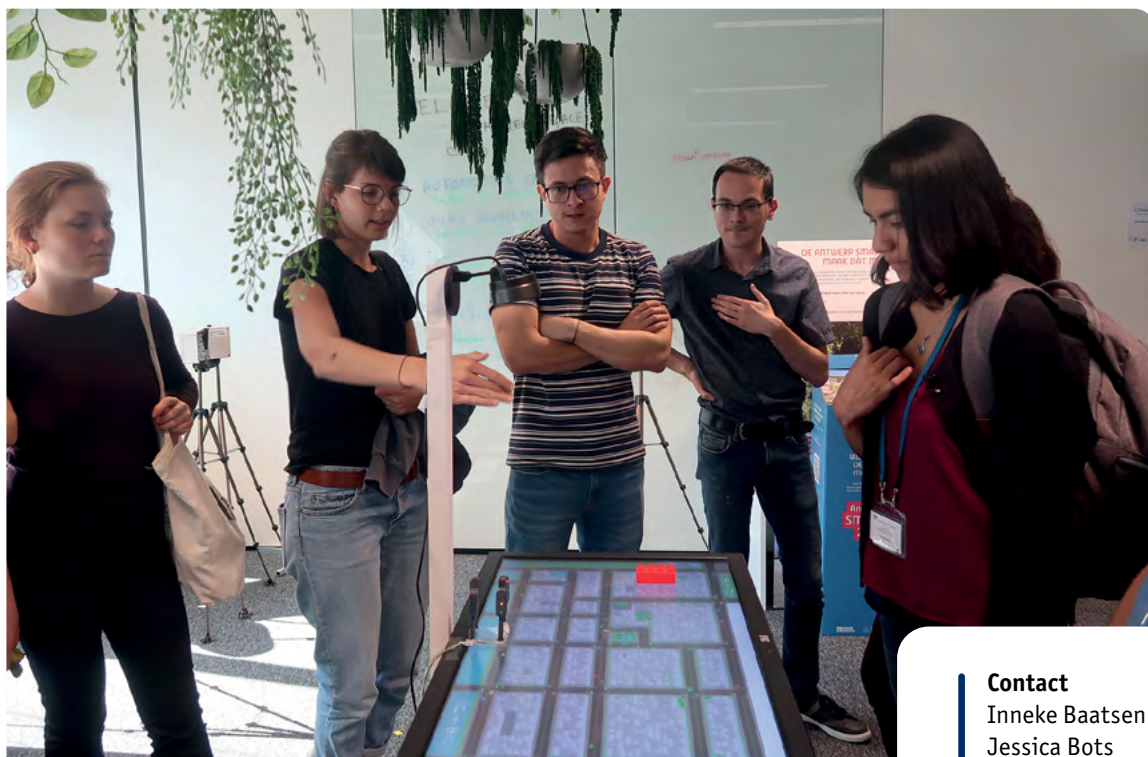
Inhoud

- De duurzame stad wordt verbreedend benaderd vanuit een interdisciplinair perspectief. In interdisciplinaire seminars bespreken studenten specifieke milieukwesties zoals water- en luchtkwaliteit, mobiliteit, het stedelijk metabolisme en veerkracht (in aanwezigheid van sociologen, planners, economen, historici, ...)
- De focus ligt niet alleen op technologiegedreven innovatie, maar ook op sociaal-economische en politieke vraagstukken, ruimtelijke ordening en sociale rechtvaardigheid, etc. Dit alles wordt in historisch perspectief geplaatst.
- Binnen éénzelfde thema worden verschillende actoren betrokken: twee academici uit verschillende disciplines lichten het thema toe alsook één spreker uit het werkveld.

I've enjoyed the inclusive vision.

Student

Contact
Inneke Baatsen
Jessica Bots

Korfvak Klimaatverandering

Centrum Pieter Gillis
Bacheloropleidingen

Doelstellingen

Studenten kunnen

- het complexe en multidisciplinaire karakter van de klimaatproblematiek omschrijven en hierop binnen het eigen vakgebied tot oplossingen komen (technologisch, institutioneel, economisch,...).
- via een interdisciplinaire casus kritisch en oplossingsgericht een standpunt innemen rond klimaatmitigatie en -adaptatie en maatregelen voorstellen.
- waarden, principes en doelen in kaart brengen, verduidelijken, met elkaar verzoenen of onderhandelen (normatief denken).

Studenten getuigden in de evaluatie dat ze de multidisciplinaire aanpak van het vak bijzonder apprecieerden. “Zo krijgen we inzicht, telkens vanuit een ander disciplinair perspectief”. Ze raadden aan dit aspect zeker te behouden, onder meer omdat het vak daardoor gevarieerde inhoud biedt.

Docent

Inhoud

- Een inleidende les zet het multidisciplinaire karakter van het klimaatvraagstuk en het onderzoek naar klimaatverandering in de verf. Daarna volgen een aantal thematische lessen waarin de docenten vanuit een bepaalde discipline (natuurwetenschappen, economie, geschiedenis, sociale wetenschappen) oorzaken en gevolgen van klimaatverandering, en ook mogelijke ingrepen en maatregelen (technologisch, institutioneel, economisch,...) behandelen.
- Daarnaast werken studenten uit verschillende disciplines aan een interdisciplinaire casus in groep waarin ze kritisch en oplossingsgericht dienen te denken rond klimaatmitigatie en -adaptatie.

Klimaatverandering is een van de grootste uitdagingen voor de toekomst. Er is veel onwetendheid en onduidelijkheid en zeker rond oplossingsrichtingen bestaat nog heel wat maatschappelijke controverse. Studenten worden in dit vak feiten en concrete cijfers aangereikt, maar ook inzichten, vanuit diverse disciplines, die hen helpen om met correcte argumenten deel te nemen aan het klimaatdebat.

Docent

TIPS

Studenten moeten voor de casusopdrachten zelf op zoek naar betrouwbare informatie over een (deel)thema. De docenten leggen de nadruk op informatie uit wetenschappelijke bronnen, maar niet alle studenten hebben reeds de skills om wetenschappelijke bronnen te vinden en er correct naar te verwijzen. Diverse ondersteunende instructies en tips worden ter beschikking gesteld.

Het groepswerk kampt met klassieke free riders-problemen: studenten die zich te weinig inspannen om samen te werken. De docenten onderlijnen dat dit in de groep bespreekbaar moet gesteld worden en stellen zich beschikbaar als facilitator. Nadien vullen de studenten individueel een peer assessment formulier in. Dit leidt tot een correctiefactor waarmee de groepsscore individueel wordt aangepast.

Contact

Ann Crabbé
Sara Vicca

Ongelijkheid en sociale uitsluiting: service learning

*Faculteit Sociale wetenschappen
Master in de sociologie*

Doelstellingen

Studenten kunnen

- reflecteren over hoe de kansen op tewerkstelling van kwetsbaren in de arbeidsmarkt vergroot kunnen worden, binnen en buiten de sfeer van de sociale economie. Ze leren op een andere manier kijken naar wat werk voor mensen betekent (normatieve competentie).
- vanuit een bewustwording van de mogelijkheden en valkuilen van circulaire economie ook meer circulair denken (systeemdenken).
- op een gelijkwaardige en open manier omgaan met mensen. Ze leren niet te snel oordelen, te luisteren en informatie in hun context te plaatsen (interpersoonlijke competentie).

Inhoud

- Het theoretisch kader tijdens het eerste semester is afgestemd op het service learning project in het tweede semester. Studenten maken zo de koppeling tussen wat ze leren in de opleiding en wat ze leren in het middenveld.
- In co-creatie met de organisatie onderzoeken studenten het probleem van uitsluiting van groepen mensen uit de reguliere arbeidsmarkt en zoeken ze oplossingen in ondernemerschap in de sociale economie. Ze stellen daarbij kritisch bestaande structuren inzake subsidiering, doelgroepenbeleid en regulering in vraag.
- Studenten krijgen veel vrijheid om hun onderzoeksvraag i.s.m. de organisatie op te stellen. Ze zijn zelf verantwoordelijk voor hun werkuren en hun communicatie met de organisatie.

Evaluatie

- Studenten leveren een portfolio en een groepspaper af. De paper wordt in samenspraak met de organisatie geëvalueerd en later gepresenteerd tijdens een toonmoment.

TIPS

Elke betrokken stakeholder heeft een gelijke positie en stem in de opbouw van het project.

Gastcolleges en reflectiemomenten spelen een cruciale rol in dit opleidingsonderdeel. Reflectie gebeurt via het GROW-model om de koppeling te faciliteren tussen theorie en praktijk (competentie zelfbewustzijn).

Studenten staan op de werkvloer, naast de werknemers van de sociale-economiebedrijven. Via reflectiemomenten in groep is er ondertussen ook een terugkoppeling naar de opleiding.

Het thema 'fiets' vormt een rode draad in veel sociale-economiebedrijven. Studenten zijn snel mee in het verhaal doordat dit thema aansluit bij hun leefwereld.

Studenten voelen zich meer betrokken, erkend en capabel door hun waarde in de praktijk. Met veel enthousiasme pakken ze de opdracht aan en krijgen ze meer zelfvertrouwen.

Ze hebben een betere blik op hun mogelijke rol als socioloog in de samenleving.

De inzet van de studenten is groot en leidt tot een hoge kwaliteit van papers door de praktijkervaring.

Korfvak Debating Development

Instituut voor Milieu en Duurzame Ontwikkeling (IOB)

Doelstellingen

Studenten kunnen

- een langetermijnvisie ontwikkelen waardoor ze beter begrijpen wat hun beslissingen voor de toekomst betekenen (anticipatorische competentie).
- verbanden tussen verschillende dimensies identificeren, visualiseren en begrijpen (systeemdenken).
- waarden, principes en doelen in kaart brengen, verduidelijken, verzoenen of onderhandelen (normatief denken).
- hun eigen denkbeeld versterken en ondersteunen met argumenten (zelfbewustzijncompetentie).

Inhoud

- In een jaarlijkse reeks van 8 debatten kunnen studenten en geïnteresseerde deelnemers reflecteren over actuele onderwerpen in het domein development. Een discussant komt met tegenargumenten die de basis vormen van het debat.
- Elk jaar wordt een nieuw centraal thema vastgelegd. De voorbije jaren werd gekozen voor natuurlijke bronnen, democratie, stadsontwikkeling, dekolonisatie, de SDG's en klimaatverandering.
- De gastsprekers komen uit internationale instellingen, uit middenveldorganisaties en uit de academische wereld. De debatten worden gemodereerd door academici van de UAntwerpen.

Evaluatie

- De competenties van de studenten worden getoetst aan de hand van een wekelijkse bevraging van de literatuur en aan het einde een schriftelijk essay examen waarin ze een eigen inzicht en opinie met argumenten moeten kunnen onderbouwen.

Debating Development is where I got transformed as a “human” from the global South. I recommend it to anyone within reach!

Kujiek Ruot Kuajien | South Sudan | former student of IOB

TIPS

Het is een uitdaging om elk jaar weer een nieuwe coherente reeks te ontwikkelen. In het bijzonder is het moeilijk om de aangeboden literatuur te laten overeenkomen met de inhoud van de debatten, omdat het niet altijd mogelijk is te voorspellen wat finaal de kernpunten van de debatten zijn.

Studenten komen uit verschillende opleidingen (alle faculteiten) en hebben een verschillend niveau van voorkennis. Bovendien worden onze sessies ook gevolgd door externen, vaak mensen met een specialisatie in het thema omwille van beroep, onderzoek of engagement.

Contact

Janus Verelst

Integrated Watermanagement: River 21

*Faculteit Wetenschappen – Master of Water Sustainability: Technology
Integrated with Nature-based solutions (of kort Think Water)
Master in de milieuwetenschap*

Doelstellingen

Studenten kunnen

- het complexe rivierbekken van De Schelde als geïntegreerd systeem analyseren (systeemdenken).
- stilstaan bij achterliggende waarden en normen van beleidsvisies en beheerspraktijken m.b.t. rivierbeheer (normatieve competentie).
- vanuit een diepgaande analyse een visie ontwikkelen en kunnen managementopties voorstellen vanuit een grensoverschrijdend en langetermijnperspectief (anticipatorische competentie).
- nadenken over strategische keuzes en veranderingsstrategieën om het Scheldebeheer in al zijn aspecten duurzamer te maken (strategische competentie).
- hun communicatieve vaardigheden in verschillende settings (interdisciplinair, intercultureel en internationaal) ontwikkelen.

Inhoud

- De **casus River 21** is opgevat als een intensief onderwijsproject van twee weken. In de eerste week gaan studenten op excursie in het Scheldebekken gecombineerd met lezingen van stakeholders.
- In de tweede week werken de studenten samen in kleine, interdisciplinaire en internationale groepen en analyseren ze eerst de verschillende beleidsvisies en beheerspraktijken die door stakeholders naar voren worden gebracht.

Evaluatie

- Studenten brengen de gemeenschappelijke visie samen in een rapport en presenteren dit in aanwezigheid van docenten en geïnteresseerde stakeholders.

Ik ben tot inzicht gekomen dat alle visies over het beheer van de Schelde een complex geheel vormen. Een manier om hiermee om te gaan is een holistische benadering. We vergelijken de zorgen van de stakeholders met elkaar en confronteren ze ook met het ecologisch functioneren in een breed perspectief.

Margot D'aes | student

Tijdens de gastcolleges leren we kritische vragen stellen aan stakeholders over tegengestelde standpunten. Het is de eerste keer dat we scoren op het stellen van vragen in plaats van het geven van antwoorden.

TIPS

Waterbeheerders en belanghebbenden uit de verschillende regio's delen tijdens het leertraject hun standpunten en expertise met de studenten.

Docenten coachen de studenten om tot een integrale oplossing te komen waarin win-winsituaties worden gesuggereerd voor de verschillende stakeholders.

Kritische reflectie, discussie en overleg zijn nodig om tot een gezamenlijk gedragen resultaat te komen. Niet alleen verschillen in studieachtergrond maar ook interculturele aspecten en taalbarrières dienen te worden overbrugd.

Contact

Stefan Van Damme
Patrick Meire
Jessica Bots

Ecologische geschiedenis

*Faculteit Letteren en wijsbegeerte
Bachelor in de geschiedenis*

Doelstellingen

Studenten kunnen

- contextueel denken, waarbij niet enkel verticaal gedacht wordt, maar ook lateraal.
- reflecteren vanuit hun historische achtergrond over duurzame ontwikkeling.
- hun historisch referentiekader en historische onderzoeksmethodes inzetten bij de analyse van milieuvraagstukken (systeendenken).
- verschillen in de relatie mens-natuur duiden doorheen tijd en ruimte en inzicht verwerven in de wijze waarop het handelen van de mens in steeds toenemende mate de natuurlijke omgeving is gaan bepalen (systeendenken).
- zich bewust zijn van de ‘historiciteit’ van landschappen, inclusief zogenaamde ‘natuurlijke’ landschappen, en kunnen deze landschappen interpreteren als resultanten van millennia-lange intensieve interactie tussen mens en natuur.
- aantonen hoe acties vandaag ook een impact hebben op de toekomst, en niet noodzakelijk de beoogde impact: pad-afhankelijkheid en langetermijnevolgen zijn hierbij centrale begrippen (anticipatorische competentie).

*Het **project Hofstad** laat studenten samenwerken in de grond. Enkel door goeie onderlinge afspraken, taakverdeling, monitoring, en communicatie, kan er na maanden arbeid geoogst worden. Studenten maken kennis met problemen van collectieve actie.*

Tim Soens | Docent

WEETJE

Landschapshistorische excursies toetsen de inzichten aan enkele kenmerken van landschappen of ecosystemen.

Inhoud

- Uitgangspunt vormt het wicked problem, zoals gedefinieerd door William McNeill (*The Global Condition*, 1992): elke stap in de geschiedenis richting betere kennis van de natuur, betere technologie en grotere welvaart, resulteert in nieuwe problemen en kwetsbaarheden.
- Uiteenlopende thema's komen aan bod, onder meer klimaatverandering, energie, voeding, urbanisatie, natuurrampen, ... en de relatie tussen economie en ecologie en krijgen vorm in casussen.
- Recente inzichten rond onder meer de externalisatie van ecologische risico's, de ecologische ongelijkheid tussen arm en rijk; de toenemende maar niet altijd onbaatzuchtige rol van de overheid in de omgang met het leefmilieu staan centraal.

Contact
Tim Soens

Gezonde leefomgeving - gezonde zorg

*Faculteit Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen
Master in de geneeskunde*

Doelstellingen

Studenten kunnen

- het belang van een gezonde leefomgeving voor gezonde zorg alsook in preventieve gezondheidszorg duiden.
- samen reflecteren over het belang van gezondheidszorg en leefomgeving (interpersoonlijke en anticipatorische competentie).

Inhoud

- In gastlessen (o.a. rond de thema's ecopsychologie, biodiversiteit, zoönose) discussiëren studenten in groep over de relatie kwaliteit van de leefomgeving en gezondheid. In het kader van de Vlaamse Green Deal Duurzame Zorg komen topics als de invloed van klimaatverandering en milieu vervuilende stoffen op de gezondheid aan bod.
- De docenten gaan ook in op de relatie tussen de natuurlijke leefomgeving en mentale gezondheid en infectieziekten.

Evaluatie

- De studenten presenteren hun onderzoek in groep over het belang van gezonde leefomgeving voor de gezondheidszorg (bijvoorbeeld in termen van preventie), maar ook voor de gezondheid van gezondheidsprofessionals zelf. Daarnaast maken ze ook een individueel verslag.

De eerste van de twee lesdagen vindt in de natuur plaats met ervaringsgerichte aandacht voor belang van contact voor welbevinden.

Roy Remmen
Hans Keune

Dierhygiëne, huisvesting, economie en dierenwelzijn

*Faculteit Farmaceutische, Biomedische en Diergeneeskundige Wetenschappen
Bachelor in de diergeneeskunde*

Doelstellingen

Studenten kunnen

- het belang van een goede huisvesting begrijpen en integreren op 4 belangrijke niveaus: het economische, ethologische, ergonomische en ecologische aspect (systeemdenken).
- met het oog op dierenwelzijn in een stal de verschillende klimaatparameters benoemen (normatieve en strategische competentie).
- de verschillende ventilatieniveaus in een stal toelichten en verduidelijken aan de hand van eenvoudige grafieken en/of figuren (normatieve en strategische competentie).
- de verschillende factoren die het ventilatiepatroon beïnvloeden analyseren (anticipatorisch denken en systeemdenken).
- de verschillende elementen van bioveiligheid opsommen en het belang ervan voor de dieren- en volksgezondheid beschrijven.

Inhoud

- Door middel van voorbeelden wordt er aandacht geschonken aan een optimale huisvesting op de gezondheid van dieren en op het “One Health Concept”. Gezondere dieren leiden tot minder of geen antibioticumgebruik, een lagere kans op residuen en contaminanten in dierlijke producten en tot een lagere kans op zoönoses.
- Onder het aspect ‘huisvesting’ wordt nader ingegaan op duurzaam en energiezuinig bouwen.
- Het belang van een goede huisvesting van een stal wordt in een breder economisch, ethologisch, ecologisch en ergonomisch kader geplaatst.
- Aan de hand van vraagstukken analyseren studenten de ventilatiebehoeften van landbouwhuisdieren.
- Er wordt aandacht besteed aan de omgevingsvergunning voor het bouwen van een stal en aan de meest recente beschikbare bouwtechnieken om de impact van een dierenstal op de omgeving te beperken (beperking stikstof- en stofuitstoot). Daarnaast wordt ook kort de impact van de landbouwhuisdieren op het klimaat besproken.

Het is heel fijn jonge mensen te begeleiden in het kritisch denken! Als dierenarts spelen we een heel belangrijke rol in een duurzame dierenhouderij waarbij dierenwelzijn en volksgezondheid centraal staan.

Docent

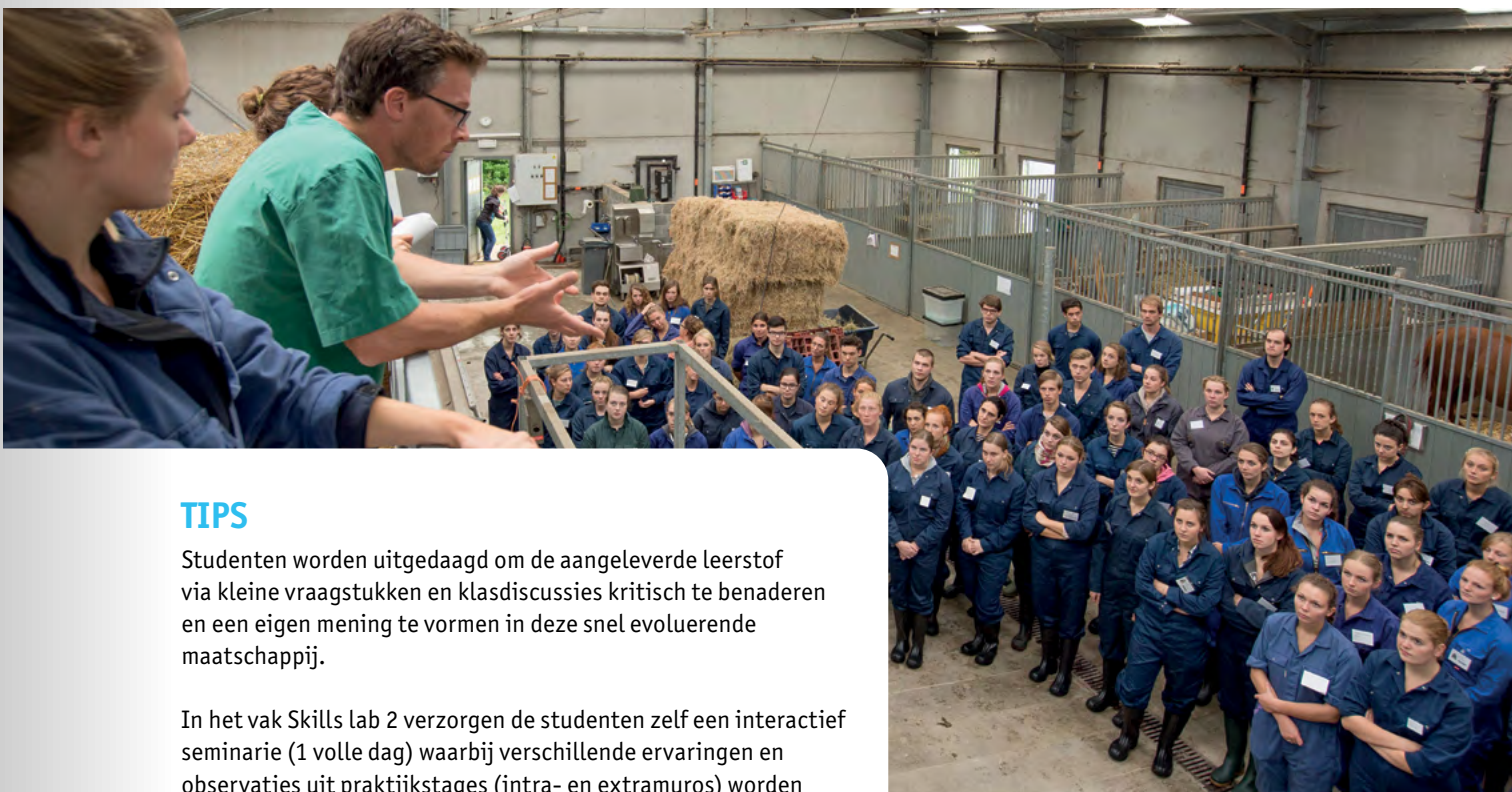

Zeer belangrijk vak voor toekomstige dierenartsen. De onderdelen hygiëne en huisvesting zijn ook in het dagelijkse leven toepasbaar; zo onthoud je de geziene stof gemakkelijker.

Student

Huisvesting, een zeer goed en krachtig uitgelegd vak! De manier van les geven is hier heel sterk en ik merk nu al dat ik bepaalde aspecten die ik in dit vak heb geleerd terug heb/ga (ge)zien, of waarvan ik denk, ik weet nu hoe het werkt. Dit komt voornamelijk doordat de docent praktische puntjes aanhaalt en ook echt de praktijk erbij betreft waardoor het herkennen vanuit de praktijk ook makkelijker gaat

Docent

TIPS

Studenten worden uitgedaagd om de aangeleverde leerstof via kleine vraagstukken en klasdiscussies kritisch te benaderen en een eigen mening te vormen in deze snel evoluerende maatschappij.

In het vak Skills lab 2 verzorgen de studenten zelf een interactief seminarie (1 volle dag) waarbij verschillende ervaringen en observaties uit praktijkstages (intra- en extramuros) worden gekoppeld en kritisch getoetst aan de theorie. Hierbij staat steeds de link met duurzaamheid, diergezondheid en -welzijn en de volksgezondheid centraal.

Contact

Jo Leroy
Marleen Eyckmans

Duurzaam communiceren over duurzaam ondernemen (DCDO)

Faculteit Letteren en wijsbegeerte

Master in de meertalige professionele communicatie

Doelstellingen

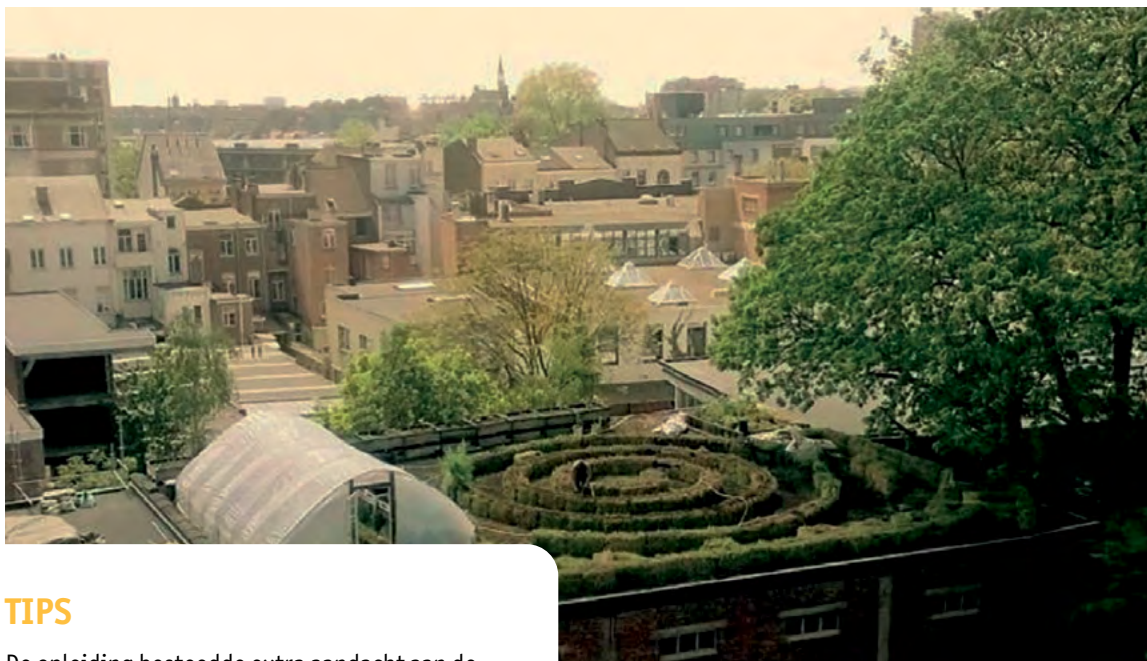
Studenten kunnen

- een fundamentele attitude van levenslang verwerven, ook ten opzichte van duurzaamheidsvraagstukken (zelfbewustzijn).
- kennis en inzicht verwerven over het duurzaam aanpakken van professionele uitdagingen (systeemdenken).
- via casussen en een aantal open, probleemgestuurde werkvormen en beoordelingssystemen reflecteren op lange termijn en ontwikkelen een meer bewuste attitudevorming met betrekking tot duurzaam communiceren over duurzaam ondernemen (anticipatorische competentie, competentie zelfbewustzijn).
- inzicht hebben in alle mogelijkheden en valkuilen binnen het domein van duurzaam communiceren, en kunnen deze vaardigheden toepassen in een concreet communicatieplan (of communicatieprojectplan) voor de organisatie. De teksten die de studenten afleveren dienen origineel, helder en duurzaam geformuleerd te zijn.

*Het was een waar
genoegen om voor 't Dak
van PAKT uiteenlopende
projecten en opdrachten
te mogen uitvoeren.
Samen met gemotiveerde
medestudenten creëerde
ik een inspirerende
community-pagina
en ontwikkelde
ik een doordacht
communicatieplan voor
meer stadsgroen.
Ik had de gelegenheid
om inventief en origineel
uit de hoek te komen. Zo
maakte ik onder meer
een instructieve tekst
om plantjes correct
water te geven en
schreef ik een wervend
campagnevoorstel voor
de nieuwe vergaderserres
van PAKT. Het feit dat de
opdrachten effectief in de
praktijk werden omgezet,
verhoogde mijn motivatie
alleen maar om het extra
goed te doen.*

Kristof Smet | student

TIPS

De opleiding besteedde extra aandacht aan de fasering bij implementatie. Een stappenplan heeft ertoe geleid dat dit project een heldere plaats kreeg in het mastercurriculum, dwars door het curriculum heen.

Om te kunnen terugvallen op een breed en stabiel netwerk, zowel intern als extern, organiseert de opleiding een kick-off met gastsprekers en reist de case door enkele opleidingsonderdelen. De uitdaging is en blijft om het project didactisch zo vorm te geven dat geen verveling optreedt bij sommige studenten.

Een draagvlak creëren voor verandering is ontzettend belangrijk. Daarom wordt het transitie-idee sterker benadrukt. Duurzaamheid en nadenken over rebranding van sustainability gaat veel breder dan de meeste MPC-studenten doorgaans denken.

Door middel van een (online) professionaliseringstraject kunnen docenten blijvend geïnformeerd en gemotiveerd worden.

Inhoud

- De interdisciplinaire duurzaamheidsvraagstukken lenen zich voor de multidisciplinaire MPC-opleiding met heterogene (zij-)instroomprofielen.
- De opleiding selecteert concrete projecten waarvoor studenten in overleg met een organisatie een communicatieplan opmaken. Studenten fungeren als adviseurs van non-profitorganisaties.
- Studenten werken in kleine heterogene projectgroepen aan dezelfde opdrachten en leren reflecteren over samenwerken in teamverband.
- Vier opleidingsonderdelen ondersteunen de organisatie via concrete opdrachten: communicatie-onderzoek (behoefteanalyse), digitale communicatie (concept website), specialisatie bedrijfscommunicatie (communicatieplan) en taal in bedrijf (instructieve tekst). Vier andere opleidingsonderdelen dragen bij aan de kennis van studenten over duurzaamheid in het algemeen.

Contact

Luuk Van Waes

Duurzaam ontwerpen

*Faculteit Ontwerpwetenschappen
Bachelor in de productontwikkeling*

Doelstellingen

Studenten leren

- hoe de ontwerper ecodesign kan implementeren in het ontwerpproces door gebruik te maken van de diverse ecodesign vuistregels, ecodesign tools en inspiratiebronnen zoals biomimicry, digitalisering, leren van het verleden (systeendenken).
- in de ontwerpopdracht milieubewust ontwerpen en de ecologische impact van een ontwerp bepalen (anticipatorische competentie).
- kritisch reflecteren over de kennisopbouw tijdens het ontwerpen en de daarbij gevolgde aanpak. Ze kunnen op basis van reflectie hun eigen handelen bijsturen (zelfbewustzijncompetentie).

TIPS

Met betrekking tot het doorgeven van kennis tijdens de hoorcolleges wordt de link met ecodesign en opportuniteiten met diverse ontwikkelingen, zoals circulaire economie, biobased economy, digitalisering, op de voet gevolgd.

De keuze van het thema voor de ontwerpopdracht is zeer nauw gelinkt met de huidige milieuproblemen, voedselverspilling, zwerfvuil, waternood. Het betrekken van externe 'probleemeigenaren' is een sterke meerwaarde om allereerst te begrijpen wat de exacte nood is alvorens een oplossing te kunnen uitwerken. Betrokkenheid van deze externen draagt ook bij aan het creëren van een extra motivatie om tot valabele oplossingen te komen omdat het niet enkel voor onderwijsdoeleinden is.

De studenten zijn bijzonder enthousiast over dit vak en zijn zich bewust van hun rol in de transitie naar een duurzame maatschappij en circulaire economie.

Heel spontaan nemen de studenten de kennis en attitude mee om duurzame en ecologische producten te ontwerpen in het vervolgtraject van hun studie. De zorg voor het leefmilieu is een belangrijke insteek voor hen om een boeiend masterproefthema te zoeken.

Inhoud

- De studenten bespreken tijdens de hoorcolleges grondig de principes van ecodesign die gekoppeld worden aan circulaire economie, alsook hoe de ontwerper ecodesign aanpakt tijdens het ontwerpproces.
- Tijdens de ontwerpopdracht maken de studenten op basis van een multidisciplinaire analyse een nieuw concept of productidee met een duidelijk omschreven pakket van specificaties, eisen, wensen en drivers.
- Uitgangspunt van de individuele ontwerpopdracht is een maatschappelijk en/of ecologisch probleem waarvoor de studenten na een ecologische analyse en ideegeneratie ecologische oplossingen en productideeën ontwerpen, zoals bijvoorbeeld broodverspilling, de plastic soup, everyday lifehacks, enz. De challenge wordt elk jaar gegeven door iemand uit de specifieke sector. We werkten hiervoor samen met OVAM, Vlaanderen Circulair, Colruyt Group, Ecover, , ... en vorig jaar ook met profwielrenner Victor Campenaerts.

Evaluatie

- De studenten maken **een filmpje** van maximum 5 minuten waarin ze hun oplossing toelichten.
- Daarnaast rapporteren ze ook hun analyse, probleemstelling, creatieve fase en ecologische evaluatie van de oplossing op een poster.

Contact

Els Dubois
Karine Van Doorselaer

Sustainability management

Faculteit Bedrijfswetenschappen en Economie

Master in de toegepaste economische wetenschappen: bedrijfskunde

Doelstellingen

Studenten kunnen

- in groep de duurzaamheid van traditionele businessmodellen analyseren in een nationale en internationale context.
- aanbevelingen maken voor de ontwikkeling van meer duurzame businessmodellen (systeemdenken en interpersoonlijke competentie).
- gedetailleerd motiveren hoe ethisch gedrag samen met ecologische en economische principes kan/moet worden geïntegreerd in de strategie van organisaties (strategische competentie).

The guest lectures are very interesting, there are aspects that students could learn from them in the field of sustainability and that is very eye-opening.

Inhoud

- De focus ligt op de ethische en ecologische vraagstukken waarmee een bedrijf wordt geconfronteerd. Methoden voor het evalueren van de duurzaamheid van een bedrijf of ontwikkeld product worden meer in detail besproken.
- Studenten onderzoeken waarom economische groei alleen onvoldoende is om duurzaamheidsuitdagingen aan te gaan.
- Via gastsprekers die hun bedrijfsvoering presenteren, komen studenten in aanraking met real-life duurzame businessmodellen.
- Aan de hand van een groepsopdracht analyseren de studenten de werking van een specifiek bedrijf en koppelen deze aan de concepten en methodes die tijdens deze cursus aan bod komen. Resultaten en aanbevelingen worden gepresenteerd aan een jury.

Evaluatie

- De studenten geven feedback op de paper van een andere groep studenten.
- De groepspaper presenteren studenten voor een jury.

De studenten appreciëren de veelheid aan voorbeelden tijdens de les.

TIPS

Het interviewen van de duurzaamheidsmanager van een zelf gekozen bedrijf is belangrijk om naast informatie van website meer gedetailleerd inzicht te krijgen in hoe het bedrijf op een praktische manier omgaat met duurzaamheidsvraagstukken.

Studenten worden bewust gemaakt dat binnen een duurzaamheidscontext 'winstmaximalisatie' geen doel op zich is. Het doel van het bedrijf is het leveren van een maatschappelijke bijdrage. Het maken van winst is daarbij een middel.

Om een goede bedrijfsevaluatie te maken is het belangrijk oog te hebben voor verschillende aspecten (economische, milieu, sociale) en mogelijke trade-offs hierin te erkennen.

Contact
Tine Compennolle

Practicum Recht, leefmilieu en klimaat

Faculteit Rechten

Bachelor in de rechten

Doelstellingen

Studenten kunnen

- in het domein van het milieu- en klimaat gerelateerd recht een rechtsprobleem detecteren, relevant bronnenmateriaal verzamelen, analyseren en synthetiseren, en zo tot de kern van een rechtsprobleem komen (systeemdenken).
- vanuit verschillende perspectieven vonnissen en arresten lezen over actuele thema's m.b.t. recht, leefmilieu en klimaat.
- een juridisch advies uitwerken voor een geschil m.b.t. leefmilieu en/of klimaat.
- in teamverband processtukken opstellen voor een partij bij een geschil m.b.t. leefmilieu en/of klimaat (interpersoonlijke competentie).

Inhoud

- Gezien milieu- en klimaatgerelateerd recht in de rechtenopleiding slechts beperkt aan bod komt, vangt het practicum aan met inleidende interactieve colleges over de positie van dit rechtsdomein.
- De focus ligt in dit practicum op regelgeving die verband kan houden met de milieu- en klimaatproblematiek, zoals grondrechten en mensenrechten, recht op toegang tot informatie, omgevingsvergunningen, algemene rechtsbeginselen,
- Studenten zullen deelnemen aan debatten over actuele thema's omtrent leefmilieu, klimaat en recht, en dit vanuit verschillende perspectieven en rechtsdomeinen. Het voorstel voor een Europese Klimaatwet, de scheiding der machten in de context van klimaatzaken ('Urgenda' in Nederland), ... zijn voorbeelden van dergelijke thema's.

Evaluatie

- De colleges worden opgebouwd rond diverse casussen die de studenten voorbereiden op een advies- en een geschiltraject.
- In een eerste opdracht werken studenten een juridisch advies uit en presenteren dit aan de groep.
- In een tweede opdracht vertegenwoordigen studenten een cliënt in een hypothetisch geschil voor een rechtbank of hof. Zij schrijven de processtukken en zullen hun zaak finaal ook pleiten.
- Daarnaast worden studenten beoordeeld via permanente evaluatie. Hierbinnen worden ook kleinere opdrachten zoals debat en becommentariëren van actualiteit beoordeeld.

TIPS

Het practicum Klimaat, Leefmilieu en Recht bouwt voort op inzichten die studenten reeds verworven hebben in de opleidingsonderdelen Bestuursrecht, Staatsrecht, Recht van de Europese Unie en Volkenrecht.

Elk jaar wordt ook in een uitstap voorzien. De keuze van de uitstap is afhankelijk van de actuele thema's die op dat moment aan de orde zijn (bijvoorbeeld het bijwonen van de Belgische Klimaatzaak voor de rechtbank van eerste aanleg te Brussel in maart 2021).

Ik koos dit practicum omdat het belangrijk is om vandaag de dag stil te staan bij onze levenswijze en de gevolgen daarvan voor het klimaat en het leefmilieu. Vanuit mensenrechtelijk en publiekrechtelijk oogpunt wogen we samen de verschillende belangen af en leerden we omgaan met de verschillende rechtsregels. Het practicum afsluiten met een pleitoefening was de kers op de taart. Het was enorm leerrijk en er hing een leuke sfeer!

Marilou Olivini | student

Een gezond leefmilieu en klimaat zijn cruciaal voor onze gezondheid, economie en welzijn. We staan echter voor diverse serieuze uitdagingen, door onder andere klimaatverandering, niet-duurzame vormen van consumptie en productie en verschillende vormen van vervuiling. Recht is een van de puzzelstukjes in onze zoektocht naar een oplossing.

Florence Van Durme | docent

Contact
Florence Van Durme

I-week on sustainability

*Faculteit Bedrijfswetenschappen en Economie
Bacheloropleidingen*

Doelstellingen

Studenten kunnen

- tijdens de ‘closing debates’ reflecteren over duurzaamheidsuitdagingen vanuit een brede visie (zelfbewustzijncompetentie).
- in de groepspaper duurzaamheidsaanbevelingen formuleren voor een internationaal bedrijf (strategische competentie).
- vanuit een internationale setting een intensieve samenwerking omgaan met diversiteit (interpersoonlijke competentie).

Inhoud

- Tijdens de **I-week** denken studenten na over ethische kwesties in het bedrijfsleven door middel van een multidisciplinaire aanpak. Door studenten het internationale perspectief van een aantal actuele managementthema's voor te leggen staan ze stil bij het thema 'duurzaamheid' vanuit een mondiaal perspectief.
- De focus ligt op een sterke interactie met de bedrijfswereld. Docenten confronteren de studenten met goede en minder goede praktijkvoorbeelden, zowel van multinationals (bv. WWF) als van Vlaamse ondernemingen (bv. Umicore). Duurzaamheidsuitdagingen zoals biodiversiteit, circulaire economie, duurzame werkrelaties, waterproblematiek enz. komen aan bod.
- De studenten maken een groepswork over een bepaald thema van duurzaamheid, gekoppeld aan een internationaal bedrijf. Gedurende een hele week werken de studenten zeer intensief aan hun groepswork.

I really enjoyed the diversity of speakers and viewpoints. I appreciate that the comprehensive aspect of sustainability was discussed, not just the climate, as that is, in some way, a misconception people have about sustainability.

Inviting industry in to provide workshops and/or talks was definitely a highlight. I find sustainability talks are usually very theoretical so it is nice to meet with those who are actually implementing these ideas in practice.

Evaluatie

- In hun groepspaper met korte Powerpoint- of videopresentatie moeten de studenten op een creatieve manier aantonen dat ze inzicht hebben verworven in de praktische uitwerking van duurzaamheid.
- De studenten vullen één peerassessment in op de groepsposter en -paper.

TIPS

Studenten nemen deel aan lezingen van buitenlandse gastprofessoren of businessmanagers, met internationale ervaring. Zeer belangrijk is het netwerk aan goede sprekers.

Met het oog op voldoende diepgang van het groepswerk worden voldoende feedbackmomenten voorzien.

I very much liked the fact that there was groupwork involved, as meeting other people from across the world was most definitely one of my favorite things about the course. In addition to this, I liked the variety of speakers in terms of age, experience, nationality, fields and so forth.

Contact

Vicky Van Woensel
Sara Weyns
iweek@uantwerpen.be

Module Sustainable Development and Global Justice

Faculteit Rechten

Master in de rechten

Doelstellingen

Studenten kunnen

- een postkoloniale analyse maken van internationaal publiekrecht met aandacht voor internationaal milieurecht en ontwikkeling (systeemdenken).
- vanuit normatieve kaders kijken naar de Agenda 2030 en de SDG's en ze gaan daarbij na hoe verschillende agenda's al dan niet juridisch samenwerken (Duurzame ontwikkeling met zijn vijf componenten, financiering voor ontwikkeling en ontwikkelingssamenwerking).
- vanuit een ontwikkelingsperspectief mensenrechtenwetgeving met een focus op het Zuiden opnieuw duiden. Ze bestuderen een aantal transversale verbanden om de complexiteit aan te tonen waarmee de drie ontwikkelingsbeleidsregimes van hulp, handel en investeringen met elkaar verweven zijn (systeemdenken, normatieve competentie).
- in team een standpunt innemen waarbij ze elkaars prestaties evalueren (interpersoonlijke competentie).

Participants of SUSTLAW 2018 were involved in very interesting and intriguing simulation exercises like the donor conference, the hearing before the commission on human rights and the roundtable discussions on human rights and global justice. The content of SUSTLAW is quite enriching and greatly widened the scope of my knowledge of human rights, development and trade.

Ndiyun Robert Kosho, Cameroon, Sustlaw 2018

Inhoud

- De keuzemodule omvat vier opleidingsonderdelen (18 sp) die nauw met elkaar verbonden zijn. Overkoepeld worden een introductieweek en projectweek georganiseerd. De introductieweek introduceert transversale thema's zoals dekolonisatie en recht in context alsook biedt het ruimte voor vaardighedenontwikkeling en een kennismaking interculturele communicatie. De projectweek laat de vier vakken samenkomen in een case simulatie.
- De grondige studie 'Sustainable Development and International Law' is gericht op de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen.
- In de grondige studie 'Human Rights and Global Justice' komt de rol van mensenrechten bij de realisatie van doelstellingen voor mondiale rechtvaardigheid in en voor het mondiale Zuiden aan bod (anticipatorische competentie).
- In het vak 'Law and the Global Economic Governance of Development' ligt de focus op wereldwijde normen voor hulp enerzijds en op de belangrijkste spelers in ontwikkeling anderzijds. In lijn met de transversale thema's van de module onderzoeken studenten gender- en klimaatveranderingskwesties in het ontwikkelingsbeleid en de financiering.
- In het vak 'Local perspectives on Law and Development' wordt vanuit een lokaal perspectief onderzocht hoe meervoudige rechtsordes interageren met het multidimensionale karakter van de SDG's agenda (interdisciplinaire/interculturele competenties).

Evaluatie

- Studenten schrijven onder meer een groepsrapport die ze tijdens de conferentie presenteren. Hierin nemen ze een standpunt in m.b.t. de evaluatie van het ontwikkelingssamenwerkingsprogramma voor het gekozen donorland.
- Via peerassessment evalueren de studenten hun teamgenoten.
- Mix van internationale gastdocenten, hoofddocenten en assistenten die betrokken zijn bij evaluatie van projectweek en andere simulaties.

TIPS

Grote verscheidenheid in lesgevers met verschillende socio-culturele en disciplinaire achtergrond.

Sterke mix van onderwijs- en evaluatievormen over de verschillende vakken in de module heen (simulaties, rondetafelgesprekken, discussiecolleges, site visits naar Doel en de haven van Antwerpen, ... etc.)

Pro-actief organiseren van veilige en inclusieve leerruimte voor studenten en docenten.

Contact

Wouter Vandenhole
Koen De Feyter
Gamze Erdem Türkelli

Milieu en beleid

Faculteit Sociale wetenschappen

Faculteit Bedrijfswetenschappen en Economie

Master in de sociaal-economische wetenschappen

Doelstellingen

Studenten kunnen

- een onderzoeksplan uitwerken van een economische en sociologische evaluatie van een thematische verdieping binnen een zelfgekozen overkoepelend duurzaamheidsthema, bijvoorbeeld circulaire economie.
- een brede visie ontwikkelen rond de relatie tussen onze leefomgeving, burgersamenleving en marktomgeving en de politieke en economisch processen die de stad vormgeven.
- concepten en analytische kaders toepassen op bestaande milieu- en stedelijke problemen.
- inzicht verwerven in de beleidscontext op verschillende schaal en niveaus.

Inhoud

- Studenten bestuderen sociaalecologische vraagstukken vanuit verschillende analyse-niveaus. Economische en sociologische analysekaders worden aangereikt om de milieudimensie in het economische denken te integreren.
- Centrale thema's zijn milieukwesties gelinkt aan maatschappelijke problemen, in het bijzonder in een stedelijke omgeving. Het duurzaamheidsdiscours, eco-modernisering en maatschappelijke verandering worden gekoppeld aan issues zoals (politieke) beleidsvorming, milieubeleid, burgerschap, duurzame stadsontwikkeling, risicoperceptie en -beheer en het omgaan met onzekerheid.

WEETJE

Voor het tweede semester kiezen docenten en studenten in overleg het jaarthema binnen het ruime veld van milieu-uitdagingen, duurzame ontwikkeling en transitie. Elke student werkt binnen dat cluster één subthema naar keuze uit in de vorm van een onderzoeksplan.

Dit opleidingsonderdeel van 12 studiepunten is één van de vijf keuzevakken binnen de verplichte cluster 'thematische specialisatie'.

Evaluatie

- Studenten verwerken sociologische en economische teksten tot een schriftelijk werkstuk en verdedigen dit in een mondelinge presentatie voor de medestudenten en de betrokken docenten.

De interactie, terugkoppeling en combinatie van economische en sociale vraagstukken achter milieubeleid en verduurzaming toont hoe boeiend een multi- en interdisciplinaire aanpak kan zijn. Studenten steken bovendien wat van elkaar op als peers.

Steven Van Passel en Ilse Loots | docenten

Een uitdagende opdracht om een onderzoeksplan op te stellen, met duidelijke relevantie. De concrete en praktische toepassing maakte het interessant.

student SEW

Contact

Ilse Loots
Steven Van Passel

Global environment-development nexus

Instituut voor Milieu en Duurzame Ontwikkeling (IOB)

Doelstellingen

Studenten kunnen

- de belangrijkste mondiale ontwikkelingen en vraagstukken in debatten over milieu en economische ontwikkeling duiden en de onderliggende paradigma's kaderen binnen een historische context en in een breder politiek-economisch perspectief.
- een kritische waardering ontwikkelen van hoe een breed scala van factoren, waaronder politiek en macht een impact hebben op de nexus milieu en sociale verandering (systeemdenken en anticipatorische competentie).
- een aantal sleutelconcepten en casussen binnen de mondiale verwevenheid van milieu en ontwikkeling analyseren en kritisch beoordelen, en deze koppelen aan lokale implicaties (systeemdenken en anticipatorische competentie).

Inhoud

- In deze subunit reflecteren studenten in 9 sessies over de intersectie tussen globale ecologische vraagstukken en sociaal-economische ontwikkeling.
- In een eerste deel van deze cursus wordt ingegaan op
 - geschiedenis van verschillende paradigma's over de nexus milieu en economische ontwikkeling en vooruitgangdenken
 - geschiedenis van "duurzame ontwikkeling" en alternatieve visies op "ontwikkeling"
 - klimaatonderhandelingen en de belangrijkste mechanismen/ beleidsmaatregelen om de wereldwijde klimaatverandering aan te pakken.
- In een tweede deel ontwikkelen studenten kritische inzichten in de manier waarop politiek en macht de wereldwijde relaties tussen mens en milieu beïnvloeden.
- Het derde deel zoomt in op huidige politieke economie van wereldwijde sociaal-ecologische beleidsvoorstellen en stelt de toenemende marktgerichte benaderingen en verdere neoliberalisering van natuur in vraag. Vanuit deze kritische benadering worden ook radicale alternatieve visies en voorstellen besproken.

WEETJE

Het is een uitdaging om voor een groep van studenten met diverse achtergronden en ervaringen een cursus uit te werken die iedereen toelaat om actief betrokken te worden in een materie die erg complex is.

Very interesting topics. Participatory classes that allowed learning from the different experiences of the students.

I truly enjoyed seeing a whole new world in development I never knew existed. The class left me thinking about how deep the problem of development is and how it is structurally linked with capitalism.

They helped me to understand the world in different ways and opened my mind to things that I have not thought of before.

Contact

Gert Van Hecken
Sara Dewachter

Slotwoord

Meer dan andere strategische beleidsthema's groeit duurzaamheid bottom-up en is het ook binnen onderwijs in volle ontwikkeling. Zoals blijkt uit de getoonde good practices besteden docenten aan onze universiteit aandacht aan duurzaamheidsthema's en/of -competenties in heel wat verschillende opleidingsonderdelen. Alle faculteiten hebben zeer mooi uitgewerkte voorbeelden rond duurzaamheid in de curricula.

Complexe duurzaamheidsuitdagingen vormen een ideaal vertrekpunt om vanuit een lokale grootstedelijke context aan duurzaamheidscompetenties te werken in onderwijs. De 17 Sustainable Development Goals (SDG's) en de subdoelstellingen bieden hiervoor inhoudelijke aanknopingspunten.

Bij elke curriculumherziening en bij de uitwerking van nieuwe opleidingen krijgt duurzaamheid een belangrijke plaats toebedeeld. De vertaalslag naar een eigen opleidingsspecifieke duurzaamheidsvisie en de integratie ervan in verschillende opleidingsonderdelen of de uitwerking van een leerlijn m.b.t. duurzame ontwikkeling is echter niet altijd eenvoudig, en het vraagt een extra inspanning en volgehouden teamwork. Ter illustratie hebben we in de brochure de good practice 'Duurzaam communiceren over duurzaam ondernemen' als geïntegreerd project in de master Meertalige Professionele Communicatie opgenomen.

Verschillende opleidingsonderdelen hebben inhoudelijk veel potentieel om duurzaamheidscompetenties te verankeren in de leerdoelen en -inhouden. Dikwijls komen duurzaamheidscompetenties al impliciet aan bod, zonder dat ze expliciet gekaderd worden in een duurzaamheidsperspectief. Door het belang van deze competenties voor een duurzame toekomst te verhelderen, krijgen ze ook meer betekenis voor studenten en worden studenten doordrongen van de noodzaak hun steentje bij te dragen aan de transitie naar een duurzame samenleving.

De UAntwerpen wil enerzijds nog meer inzetten op interdisciplinaire samenwerking door vanuit pilootprojecten naar een bredere verankering toe te werken. Anderzijds kan aan bestaande opleidingsonderdelen laagdrempelig een "duurzaamheidstoets" worden gegeven door vanuit de SDG's een duurzaamheidsthema te linken aan het eigen vakgebied, al dan niet gekaderd binnen een bepaald duurzaam ontwikkelingsmodel. Vaak vraagt dit slechts een zeer beperkte bijkomende werklust. De rol en ambitie van het Departement Onderwijs is dan ook om actief op zoek te gaan naar docenten die hiervoor openstaan en samen te bekijken hoe opleidingsonderdelen in die zin kunnen aangepast worden om zo studenten meer kansen te bieden competenties te verwerven op het vlak van duurzaamheid.

Departement onderwijs

